

คำชี้แจง

เอกสารนี้เกิดขึ้นจากความร่วมแรงของอาสาสมัคร ที่ร่วมกันถอดเสียงและตรวจทานในเบื้องต้น ซึ่งบางส่วนยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ตรงตามเสียงที่ ท่านพุทธทาสภิกขุได้บรรยายไว้

ด้วยคุณค่าแห่งธรรมและงานที่ร่วมกันทำในครั้งนี้ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ได้พิจารณาเห็นว่างานธรรมในรูปแบบเอกสารทั้งหมดนี้ แม้จะยังไม่ได้ตรวจทานแก้ไขเนื้อหาอย่างถึงที่สุด แต่ก็ควรที่จะนำออกเผยแพร่ให้กว้างขวาง เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจใฝ่ธรรม จะได้มีข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมควบคู่กับเสียงธรรม โดยพร้อมกันนี้ทางทีมงานจะดำเนินการตรวจทานแก้ไขเนื้อหาทางถอดเสียงทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อให้ธรรมที่เผยแผ่มีความถูกต้องและสมบูรณ์

เอกสารนี้ไม่สงวนสิทธิ์สำหรับการเผยแพร่เป็นธรรมทาน หากพบข้อควรแก้ไขปรับปรุงสามารถแจ้งมาได้ที่ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญตามที่อยู่ติดต่อด้านล่างนี้

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ ถนน นิคมรณไฟสาย ๒ แขวง/เขต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทร ๐-๒๙๓๖-๒๘๐๐ โทรสาร ๐-๒๙๓๖-๒๙๐๐ E-Mail: archives@bia.or.th

รหัส	6525330822000	รายชื่อ	ตอบปัญหาถ่ายทอดออกโทรทัศน์
วันที่แสดง	22/08/2533	ชื่อเรื่อง/ชุด	-
ผู้ถอด	เต็มสิริ หวังทวีทรัพย์	ผู้ตรวจทาน	สุภารัตน์ มาตวัน
หมายเหตุ	นาที่ที่ 65 เป็นต้นไป บางช่วงฟังไม่ค่อยได้ยิน ทำให้เนื้อหาดูไม่ต่อเนื่อง		

พิธีกร : กระผมเองมานั่งอยู่ตรงนี้ หรือแม้ญาติโยมที่ได้เห็นภาพท่านเจ้าคุณอาจารย์ทางโทรทัศน์ ก็คงจะรู้สึกตรงกันอยู่อย่างหนึ่งว่า เมื่อคู่ด้วยสายตาแล้ว สังขารของท่านยังแข็งแรงดี แต่ไม่ทราบว่าคุณภาพพลานามัยแล้ว ท่านอาจารย์เป็นอย่างไรบ้างครับผม

ท่านพุทธทาส : ปัญหานี้ก็คือไม่มีแรง ไม่มีแรงมาเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว จะทำงานด้วยแรงก็ทำไม่ได้ ก็ทำได้ด้วยความคิดด้วยสติปัญญานี้ทำมาได้

พิธีกร : แต่แพทย์ก็ยังถวายรักษาอยู่เป็นปกติ เป็นประจำใช่ไหมครับผม

ท่านพุทธทาส : หมอยังดูแลอยู่เป็นประจำ

พิธีกร : มีญาติโยมปรารภมาว่า เมื่อตอนที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์ทำบุญล้ออายุวันเกิด ๘๔ ท่านปรารภว่า จะหยุดการทำบุญวันเกิดเอาไว้แต่เพียงแค่นั้น ก็มีเสียงปริวิตกมาว่า อย่างนี้จะเป็นการปลงอายุสังขารหรืออย่างไร พระเดชพระคุณมีความหมายอย่างไรครับ ในคำพูดที่ว่า จะหยุดการทำบุญอายุไว้เพียงนั้น

ท่านพุทธทาส : คำพูดนั้นไม่ตรงทีเดียว คือปีก่อนๆมา เราเรียกว่า ทำบุญล้ออายุ ล้ออายุ พอมาปีสุดท้าย ๘๔ นี้เรียกว่า ทำบุญเล็ก เลิกอายุ ขึ้นเกียดล้ออีกต่อไป ก็ไม่ใช่ว่า ไม่ยุ่งอะไรกับอายุอีกต่อไป ให้มันเป็นพิธีต้องให้มันยุ่งยากลำบาก เลิกมีปัญหาเกี่ยวกับอายุ ก็จะมีเวลาว่างๆไปทำความสงบ หรือไปทำสิ่งที่มันไม่เกี่ยวกับอายุได้มากขึ้น ไม่ได้ว่า ไม่ใช่เป็นการปลงสังขาร ยังไม่ได้ปลงสังขาร ยังอยากจะทำงานสนองพระพุทธประสงค์ต่อไปๆ เลิกเรื่องยุ่งๆเกี่ยวกับอายุเสีย ก็มีเวลามาทำงานสนองพระพุทธประสงค์ได้มากขึ้น ก็มีเท่านี้ ก็เลิกเล็กล้อ เลิกอายุ ก็จะทำต่อไปอีก ปีต่อไปก็เรียกว่าอยู่กับความว่าง อยู่กับความว่าง ไม่ล้อ ไม่เลิก ไม่อะไร อยู่กับความว่าง ศึกษาหรือจะเผยแผ่พระธรรม อยู่ด้วยความว่าง พิธีต้องเกี่ยวกับอายุ อย่าเข้ามายุ่งให้มันเสียเวลา

พิธีกร : ครับผม กระผมเคยมาที่สวนโมกข์ เคยมานั่งฟังธรรมะท่านเจ้าคุณอาจารย์ที่ลานหินโค้งแบบนี้เมื่อสิบปีที่แล้ว มาวันนี้มีความรู้สึกที่ สวนโมกข์วันนี้ไม่เหมือนเมื่อสิบปีที่แล้ว คือมีผู้คนมากขึ้นทั้งที่เป็นชาวไทยและก็เป็นชาวต่างประเทศ แต่ที่นับว่าสำคัญก็คือ ขณะนี้สวนโมกข์กลายเป็นที่ท่องเที่ยวไปด้วย เช่น บริษัททัวร์ บริษัทนำเที่ยว เมื่อนำชาวไทยก็ดี ชาวต่างประเทศก็ดี ผ่าน

มาทางนี้ แวะดูพระธาตุไชยา ก็ต้องมาแวะสวนโมกข์ด้วยเสมอ ท่านเจ้าคุณอาจารย์มีความรู้ลึกซึ้งของ
วิชาคุณหรือว่าทำให้วิเวกของสวนโมกข์นี้เสียไปประการใดหรือไม่ครับผม

ท่านพุทธทาส : ไม่มีปัญหาอะไรเลย ไม่มีปัญหา ไม่สูญเสียความวิเวกอะไรที่ไหน เพราะว่าเรา
ต้องการจะมีชีวิตอยู่ด้วยการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เมื่อเขามาหา ก็ดีแล้ว จะได้ทำประโยชน์แก่เขา ได้พูด
กับเขาสักคำสองคำ ในพวกที่แวะมา แวะมาโดยเขาผ่านมาและแวะมานี้ก็มีหลายพวกเหมือนกันแหละ
เขามาถามถึงที่เป็นประโยชน์ และเราก็ได้พูดถึงที่เป็นประโยชน์ อย่างนี้ก็ยิ่งดี ไม่ต้องไปไหนให้ลำบาก
นั่งพูดอยู่ที่นี้ สรุปแล้วไม่มีเรื่องเสียหาย ในการที่จะมีคนแวะมาเพิ่มมากขึ้น เราไม่ต้องยุ่งกับเขาก็ได้ แต่
ถ้าเขามาขอความรู้ความเห็นอะไร ก็ทำ ส่วนมากก็มาขอรดน้ำมนต์ เราก็ใช้วิธีรดน้ำมนต์ของ
พระพุทธเจ้า คือธรรมะ ธรรมะให้เขา ได้อาบรดธรรมะมันก็ดี ไม่ต้องไปที่ไหน ก็นั่งรดน้ำมนต์อยู่ที่นี้
รดน้ำมนต์ธรรมะ แต่ถ้าเป่าหัว ไม่ชอบ ไม่ทำ แล้วที่จะทำ ก็ต้องรดน้ำมนต์ธรรมะอีกนั่นแหละ

พิธีกร : กระผมสังเกตเห็นว่าในพรรษานี้ที่สวนโมกข์มีพระอยู่มาก ร่วมน้อยรูปกระมัง ที่สำคัญก็คือ
มีชาวต่างประเทศที่ยังเป็นอุบาสกอุบาสิกาอยู่ก็มีเป็นอันมาก ไม่ทราบว่าท่านเจ้าคุณอาจารย์มีโครงการ
ทำศูนย์อะไรอย่างหนึ่งที่จะให้เป็นศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศ ได้ยินคำปรารภนี้มา
๓-๔ ปีแล้ว ไม่ทราบว่าถึงบัดนี้คืบหน้าไปถึงไหนแล้วครับผม

ท่านพุทธทาส : มันก็เพิ่มการสอนธรรมะมากขึ้น มากขึ้น เพราะอาดมาตั้งใจจะอย่างนั้น ที่
เรียกว่า พุทธทาส นี้ก็คือทำงานสนองพระพุทธประสงค์ พระพุทธประสงค์นั้นปรากฏตามคำที่ท่านคริสต์
เองว่า ตถาคตเกิดขึ้นมาในโลกเพื่อประโยชน์แก่สัตว์โลก ทั้งเทวดา ทั้งมนุษย์ ทั้งสมณะ ทั้งพราหมณ์
ทั้งเทวดาและมนุษย์ ถ้าคนเหล่านี้ยังไม่รู้ธรรมะ ตถาคตก็จะยังไม่ปรินิพพาน ท่านตอบแก่มาร ตรัสแก่
มาร มารเดินมาทูลให้นิพพาน ท่านว่า โอ้! ยัง ถ้าคนเหล่านี้ยังไม่รู้ธรรมะเอาตัวรอดได้ ฉันยังไม่
ปรินิพพาน นี่พระพุทธประสงค์ อาดมาก็สนองพระพุทธประสงค์ จึงได้เรียกตัวเองว่า พุทธทาส คือทำ
ให้ธรรมะปรากฏแก่สัตว์ทั้งหลาย ทั้งเทวดาและมนุษย์ มันก็ดีแล้วที่เขาจะมาให้สั่งสอน ให้ธรรมะมัน
แพร่หลายออกไป ก็เลยไม่มีปัญหาอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้ ไม่มีปัญหาโดยประการทั้งปวง

พิธีกร : ครับผม ชาวไทยกับชาวต่างประเทศที่มาที่นี่ จุดหมายปลายทางก็คือต้องการมาพบ
ท่านเจ้าคุณอาจารย์และมารับฟังธรรมะ แต่ลงไปลึกๆจริงๆแล้ว ปัญหาของคนไทยก็ดีและคน
ต่างประเทศก็ดีนั้นเป็นปัญหาเดียวกันหรือไม่ประการใดครับผม จึงได้**บากใจหม่นหน้า (นาทีที่ 7.42 ไม่
แน่ใจว่าน่าขหรือบอก)** กันมาที่นี่

ท่านพุทธทาส : อ้อ! เรื่องนี้มันเป็นเรื่องธรรมชาติ อาดมาก็บอกเขาเหมือนกันว่า ธรรมะมัน
ไม่ได้สำหรับคนไทยหรือสำหรับฝรั่ง แยก จีน อะไรที่ไหน ธรรมะนี้สำหรับมนุษย์ทุกคน ถ้ามันยังมี
เลือดแดงๆ มันหัวเราะ มันยังร้องไห้เป็นอยู่แล้วก็ ทุกคนต้องการธรรมะ หรือธรรมะเหมาะสำหรับทุก

คน มันไม่มีปัญหาเรื่องเป็นชาตินั้น ภาษานี้ หรือศาสนาโน้น ศาสนานี้ ถ้ามันเป็นมนุษย์แล้วมันก็ต้องการธรรมะ ดังนั้นเราจึงพูดในฐานะเพื่อนมนุษย์ การคับทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ ไม่มีปัญหาอะไร เราทำความเข้าใจกับคนเหล่านั้นเยอะเสียด้วย

พิธีกร : ครับผม กระผมสนใจเรื่องคนที่มาที่นี่ เพราะสวน โมกข์นั้นอยู่ไกล ไกลในที่นี้ก็คือไกล จากศูนย์กลางความเจริญ เช่น กรุงเทพฯ การคมนาคมก็สะดวกขึ้นมาก ผู้คนก็เลยมากันมาก ก็สนใจประเด็นเรื่องผู้คนที่มาที่นี่ เมื่อเวลาที่คนต่างศาสนามาที่นี่ ซึ่งกระผมทราบว่ามันกันมากปีหนึ่งๆ ถ้าใครก็ตามที่สนใจไม่ธรรมะ ก็ต้องใครที่จะมาวิสาสะ มามีธรรมกถากับพระเดชพระคุณ เมื่อเวลาคนต่างศาสนาเหล่านั้นมาถึง ท่านเจ้าคุณเริ่มต้นตรงจุดไหนครับ ในการที่จะต้องพูดคุยกันจนกระทั่งเป็นที่เข้าอกเข้าใจ รู้เรื่อง

ท่านพุทธทาส : มันก็ดูบุคคล ดูว่าบุคคลนั้นเขามีปัญหาอย่างไร เขาต้องการอย่างไร เขาก็จะแสดงออกมา พอให้เราสังเกตเห็นได้ว่าเขาต้องการอะไร แล้วก็พยายามพูดให้เขาได้รับประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จะตอบตายตัวไม่ได้ มันก็เฉพาะรายๆ เป็นรายๆ ไป แต่ว่ารวมความก็ได้เหมือนกัน ทุกคนก็คือว่ามีวิธีที่จะทำให้ชีวิตนี้ไม่เป็นทุกข์ ให้ชีวิตนี้ไม่เป็นทุกข์ นี่คือเรื่องชีวิตนี้มีธรรมะ ไม่เป็นทุกข์ ที่เขาชอบที่สุด ประโยคที่เขาชอบที่สุดว่า ชีวิตนี้จะไม่กั๊กเจ้าของ ชีวิตนี้มีธรรมะแล้ว ชีวิตนั้นจะไม่กั๊กตัวเอง ชีวิตที่ไม่กั๊กเจ้าของจะเป็นชีวิตที่เยือกเย็นๆ แล้วก็ประโยชน์ๆ ก็เลยเข้าใจกันได้ ทุกคนต้องการอย่างนี้

พิธีกร : ที่นี้มาถึงปัญหาเรื่องชาวบ้าน คนไทยทั่วไปมาถึงที่นี่ ไม่ทราบว่ามีปัญหาของคนไทยส่วนใหญ่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ในบ้านเมืองของเรานี่เองครับ เมื่อมาพบพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ จะมาปรารภปัญหาอะไรกันเป็นหลัก เป็นความทุกข์ในข้อใดครับผม

ท่านพุทธทาส : นี่เอาแน่ไม่ได้เพราะมันมีหลายชั้น แต่จะพูดได้เลยว่าส่วนใหญ่มาเพื่อทำบุญ ไม่ได้มาหาความรู้ ไม่ใช่มาเพื่อศึกษา มาเพื่อทำบุญ เช่นมาเลี้ยงพระ เป็นต้น ก็พอใจแล้วก็กลับไป อย่างนี้มากกว่าอย่างอื่น แต่ถ้าจะมาศึกษาก็ได้ ช่วยเหลือตามที่จะทำได้ เขารู้สิ่งที่เขาควรจะรู้ ตามที่เราสังเกตเห็นก็พูดธรรมะกัน เหมือนกัน แต่มันเป็นส่วนน้อย ผู้ชาวต่างประเทศไม่ได้ ชาวต่างประเทศมาจากที่ไกล ลงทุนมากเสียอะไรมาก ต้องการธรรมะโดยตรง แต่ประชาชนคนไทยที่อยู่ใกล้ๆ นี้ เขาต้องการบุญกุศลมากกว่าที่จะรู้ ธรรมะ ต่างกันอยู่อย่างนี้

พิธีกร : มาถึงในบัดนี้ พ.ศ. นี้ ท่านเจ้าคุณอาจารย์คิดว่า ปัญหาอันยิ่งใหญ่ของบ้านเมืองหรือของคนไทยนั้น อยู่ที่ตรงไหนครับผม

ท่านพุทธทาส : เอ้า! มันกลายเป็นเรื่องของประเทศชาติหรือของโลกไปแล้ว ปัญหาทุกอย่างที่ทุกคนรู้สึกอยู่แล้วว่า ไม่มีสันติภาพ จะเป็นกันทั้งโลก เอาสิ คิดว่าจะเป็นกันทุกๆ ประเทศ ทุกๆ ประเทศนะ

อย่างเดียวกัน เพียงแต่ว่า ไม่เท่ากัน มากน้อยกว่ากัน นี่คือคนเห็นแก่ตัวมากขึ้น อาชญากรก็เพิ่มมากขึ้น คนบ้าก็มากขึ้น คุณตารางไม่พอจะใส่แล้ว โรงพยาบาลบ้าก็ไม่พอจะใส่แล้ว นี่มันเป็นปัญหาเหมือนกันทุกคน เราถือว่ามาจากต้นตอเดียวกัน คือมันเห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัว ไอ้คนเห็นแก่ตัวนี้ไปใคร่ครวญดูเถอะ อย่างมองเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เห็นแก่ตัวนะเป็นเรื่องทั้งหมด ทั้งหมด คนเห็นแก่ตัวแล้ว มันก็ขี้เกียจ มันอยากจะนอนๆ เอาประโยชน์นะ มันเห็นแก่ตัว คนเห็นแก่ตัวนี้ไม่สามัคคี จะเรียกร้องให้มาช่วยเหลือประเทศชาตินี้ มันไม่สามัคคีนะ คนเห็นแก่ตัว มันก็คอยแต่จะเอาประโยชน์ มันเอาเปรียบ เอาเปรียบ นี้เรียกว่าคนเห็นแก่ตัว ทำลายธรรมชาติมากที่สุด ทำลายป่าที่ไหน ทำลายที่ไหน ไปดูเถอะ มันเห็นแก่ตัว มันมาจากความเห็นแก่ตัว คนเห็นแก่ตัว เห็นความสะดวกส่วนตัว สร้างมลภาวะเต็มไปทุกหนทุกแห่ง มันเห็นแก่ตัว มันเห็นแก่ตัวแรงขึ้นๆ แล้วมันก็หลงทาง ความเห็นแก่ตัว หลงทาง ทำไมเรียกว่าหลงทาง มันทำลายตัวเอง มันทำลายตัวเอง ที่มันเป็นบ้านนั้น เพราะมันเห็นแก่ตัว จนหลงทาง ฆ่าพ่อฆ่าแม่ก็ได้ ฆ่าลูกฆ่าเมียก็ได้ แล้วฆ่าตัวเองตายในที่สุด คนเห็นแก่ตัวมันหลงทางอย่างนี้ นี่ปัญหาทั้งหมดมันมาจากความเห็นแก่ตัว ถ้าสิ่งนี้ออกไปจากโลกได้ โลกนี้ก็มีความสงบเย็น มีสันติภาพ สันติสุข เดียวนี้มันตรงกันข้าม ความเห็นแก่ตัวมันมากขึ้นๆ เพราะความเจริญทางวัตถุ เจริญทางวัตถุมันมากขึ้นๆ แล้วมันก็ผลิตไอ้สิ่งที่ส่งเสริมความเห็นแก่ตัว โรงงานอุตสาหกรรมทั้งหลายผลิตของเอร็ดอร่อย สนุกสนาน มันส่งเสริมความเห็นแก่ตัวทั้งนั้น นี่มันส่งเสริมให้ความเห็นแก่ตัวมากขึ้น นี่แทนที่จะกำจัดความเห็นแก่ตัว มันกลับลดลง เช่น วิชาอารามไม่ค่อยมีใครมา การศึกษาก็จัดอย่างที่ว่าเพิ่มความเห็นแก่ตัว ให้เด็กๆมันฉลาดๆ แล้วยังเห็นแก่ตัว ยิ่งเห็นแก่ตัว ความฉลาดยิ่งมาก ยิ่งเห็นแก่ตัวลึก มันก็แก้ยาก ศาสนาไม่มาควบคุมการศึกษา การศึกษาก็เลยส่งเสริมความเห็นแก่ตัว เรียกว่าฉลาดเพื่อทำลายโลก ยิ่งเห็นแก่ตัวเท่าไร มันก็ยิ่งทำลายโลกเท่านั้น

ทุกอย่างเป็นหมันหมด ถ้าเห็นแก่ตัว ทุกอย่างจะเป็นหมันหมด อย่างเช่นว่า คุณจะมีสุขภาพพลานามัยดี การสาธารณสุขดี สบายกันดีทุกคน ก็จะเห็นแก่ตัว มันก็อันธพาลหมด อันธพาลหมด อะไรที่ว่าสร้างสรรค์กันมาอย่างงดงาม คนเห็นแก่ตัว ก็ทำลายหมด ทำลายหมด เสียเวลา การศึกษาก็เพื่อเห็นแก่ตัว ไปปรับใช้คนอื่น ความเห็นแก่ตัว การเมือง การเศรษฐกิจ ก็ยังเห็นแก่ตัว ยิ่งเห็นแก่ตัว ปัญหามันก็มากขึ้น อะไรๆมันทำลายความสงบสุข เพราะมีความเห็นแก่ตัว เข้าไปแทรกแซง

เอ้า! สมมติว่า คมนาคมดี คิดว่าจะเจริญ ก็ถูกแล้ว มันก็เจริญบ้าง แต่ว่าไอ้ความเห็นแก่ตัวมันก็เพิ่มขึ้นเหมือนกัน คนที่มีความสุขสนุกสนาน ชอบเรื่องกามารมณ์ ก็เที่ยวกันใหญ่ สบายกันใหญ่ พวกอันธพาลก็สนุกกันใหญ่ มันก็ปล้นจี้ได้โดยสะดวก ได้โดยง่าย เพราะคมนาคมมันดี ที่ตรงนี้ หน้าวัดนี้ เอาไม้ฆวนขวางทางรถคันหนึ่งคว่ำกระจาย มันก็มาช่วยกันชนปลา เอาทั้งรถจนหมดนี้ เข้าใจว่า คมนาคมเจริญแล้วบ้านเมืองมันจะเจริญ เจริญไม่ได้ถ้ามันยังเห็นแก่ตัว ไอ้ความเจริญนั้นมันยังส่งเสริม

ความเห็นแก่ตัว อะไรก็ตามที่อุตสาหะทำมาดี ๆ แล้วความเห็นแก่ตัวเข้ามาแทรกแซง ไม่มีประโยชน์ มันกลายเป็นไม่มีประโยชน์ไปเสีย มันต้องให้ความเห็นแก่ผู้อื่น เห็นแก่ธรรมะ เห็นแก่ความถูกต้องเข้ามา กระนั้นแหละ การพัฒนาทุกชนิดจึงจะมีประโยชน์ มิฉะนั้น ยิ่งพัฒนาจะยังมีปัญหา เพราะผู้เห็นแก่ตัวได้โอกาสที่จะใช้การพัฒนานั้น เพื่อประโยชน์แก่การเห็นแก่ตัวของเขา ป่วยการที่จะพัฒนานั้น พัฒนานี้ พัฒนาอะไรก็ตาม ความเห็นแก่ตัวมาทำลายหมดแหละ ทำลายหมดแหละ ขอให้สนใจ ให้สนใจในข้อนี้ว่า ความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่เท่านั้นตัวทำลายสิ่งที่เราพัฒนาขึ้นอย่างเป็นวรรคเป็นเวร

พิธีกร : เมื่อสักครู່ท่านเจ้าคุณ ได้กล่าวถึงความเห็นแก่ตัวว่าเป็นต้นตอแห่งปัญหาทุกอย่าง กระผมคิดใจตรงประโยคอีก ๒ ประโยค ซึ่งจะขอความกระจ่างแจ้งในประโยคทั้งสองนั้นต่อไป ประโยคแรก ท่านเจ้าคุณอาจารย์กล่าวว่า ต้องเอาความเห็นแก่ตัวออกไปจากตัวเราและจากโลก จะเอาออกไปได้โดยวิธีใดครับผม

ท่านพุทธทาส : มันหลายอย่างด้วยกัน ถ้าทำได้นะ เดียวนี้มันยังไม่มีทางที่ว่าจะทำได้ แต่ถ้าจะทำได้ ข้อแรกก็ต้องให้การศึกษาที่ถูกต้อง ให้มนุษย์ทุกคนรู้ว่าควรทำอะไร จึงจะมีสันติภาพ ให้เขามีความรู้ถูกต้อง เพราะเราจะต้องอยู่กันด้วยความไม่เห็นแก่ตัว ทุกคนก็จะร่วมมือกันเพื่อไม่เห็นแก่ตัว โดยใช้ให้เขาเห็น ซึ่งให้เขาคิดเอง สมมติว่าประชาชนทุกคนในประเทศเราเห็นแก่ตัว หรือประเทศไหนก็อย่าเอ่ยชื่อเลย ประชาชน ราษฎรทุกคนเห็นแก่ตัว เลือกผู้แทนมา ก็ได้ผู้แทนเห็นแก่ตัว ไปตั้งรัฐบาลมันก็เป็นรัฐบาลที่เห็นแก่ตัว ไปทำตุลาการ ตุลาการก็เห็นแก่ตัว ไม่ยกเว้นสักคนหนึ่ง ล้วนแต่เห็นแก่ตัว บ้านเมืองจะเป็นอย่างไร คุณก็คิดดูสิ ถ้าเขาคิดออกก็ โอ้! ถูกแล้วเราต้องหมุ่นไปหาความไม่เห็นแก่ตัว ราษฎรทุกคนไม่เห็นแก่ตัว ผู้แทนราษฎรไม่เห็นแก่ตัว รัฐบาลไม่เห็นแก่ตัว ผู้พิพากษา ตุลาการไม่เห็นแก่ตัว พวกหมอ พวกครูไม่เห็นแก่ตัว เดียวนี้มันจะเขยิบไปกระทั่งพวกหมอ พวกครูก็เห็นแก่ตัว เป็นการค้าไปหมด ตุลาการก็จะเริ่มมีความเห็นแก่ตัว เป็นการค้าไปหมด แล้วบ้านเมืองจะเป็นอย่างไร ให้เขาคิดเรื่องนี้แล้ว เขาก็จะน้อมไป พอใจความไม่เห็นแก่ตัว และจะพูดกันง่าย นั้นนะ ให้การศึกษาที่ถูกต้อง เป็นอย่างนั้น

ทีนี้วิธีการ บางอย่างต้องบังคับ ต้องบังคับ ต้องบังคับให้ทำ บางอย่างบังคับไม่ได้ก็ต้องเกลี้ยกล่อม เกลี้ยกล่อม ชักจูง ชักจูงด้วยอุบายต่างๆ ไม่ต้องบังคับ แต่ส่วนที่ต้องบังคับก็ต้องบังคับ ทีนี้ใครจะมีอำนาจบังคับก็ต้องไปดูแลเอง ใครมีอำนาจบังคับก็บังคับให้เป็น ไปเพื่อความไม่ให้เห็นแก่ตัว พระเจ้า พระสงฆ์นี้ได้แต่ชักจูงเกลี้ยกล่อม เกลี้ยกล่อมชักจูง อย่าให้เห็นแก่ตัว มาช่วยกันทุกแรง ทุกแรง ให้ได้ผลออกมาเป็นความไม่เห็นแก่ตัว พอไม่เห็นแก่ตัว คุณก็เห็น ได้ทันทีว่า มันเห็นแก่ผู้อื่น มันรักผู้อื่น มันเป็น โลกพระศรีอริยเมตไตรย เมื่อทุกคนมันไม่เห็นแก่ตัว แล้วโลกนั้นมันกลายเป็น โลกพระศรีอริยเมตไตรย ก็มีมิตรภาพอันสูงสุด รักกัน รักกัน จนไม่มีศัตรูเหลืออยู่แม้แต่สักคนเดียว ท่านพรณนา

ข้อความนี้ไว้ ว่าคนพอลงจากเรือนของตน ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร มันเหมือนกันไปหมด มันตีเหมือนกันไปหมด แต่เมื่อกลับไปถึงบ้านเรือนของตนแล้ว โอ้! นี่บ้านเรือนของเรา นี่บุตร ภรรยา สามีของเรา จึงค่อย รู้จัก ถ้าลงไปกลางถนนมันเหมือนกันหมด มันตีเหมือนกันหมด มันชูมือขึ้นมาว่าจะต้องการอะไร จะให้ช่วยเหลืออะไร จนไม่รู้ว่าใครเป็นใคร ทุกคนเหมือนกันหมด เป็นมิตรเหมือนกันหมด นี่ผลของความไม่เห็นแก่ตัว อานิสงส์ของความไม่เห็นแก่ตัว ให้มันเกิดศาสนาหรือโลกพระศรีอริยเมตไตรย เดียวนี้มันมีแต่ชื่อ เขาเอาไปอ้างนะ โลกของพระศรีอริยเมตไตรย ชาวพุทธแก่ๆคร่ำๆ คุณตาคุณยายก็อ้างโลกพระศรีอริยเมตไตรย แต่ไม่รู้ว่ายู่ที่ไหน มันอยู่ที่หมดความเห็นแก่ตัวเมื่อไร เป็นโลกพระศรีอริยเมตไตรย เมื่อนั้น นี่เดินกันแบบนี้เถิด ให้เห็นอย่างนี้เถิด แล้วก็ค่อยพอใจๆ หันมานิยมความไม่เห็นแก่ตัว แล้วก็รักผู้อื่น รักผู้อื่นแล้วปัญหา มันก็หมด นี่เรียกว่าชี้แจงๆ เกลี่ยกล่อมๆ หรือจะต้องบังคับก็บังคับ ให้มันมองเห็น ไอ้ความไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นสิ่งเดียวที่จะสร้างสันติภาพ

พิธีกร : ครับผม อีกประโยคหนึ่งเมื่อสักครู่ หลวงพ่อ ได้พูดถึงว่า ยิ่งพัฒนามาก คนก็ยิ่งเห็นแก่ตัวมาก ถ้าอย่างนั้น ที่พูดๆกันว่า อยากจะเป็นนิคส์นั้น ท่านเจ้าคุณอาจารย์มีความคิดเห็นอย่างไรครับผม จะไม่ยิ่งไปกันใหญ่ หรือยิ่งเคล็ดไปในทางที่เห็นแก่ตัวหรืออะไรครับผม

ท่านพุทธทาส : ข้อนี้มันเกี่ยวกับคำ คำพูดนั้นแหละ เอาคำว่าพัฒนาก่อน เพราะว่าได้เอ่ยถึงพัฒนาก่อน

พิธีกร : ครับ

ท่านพุทธทาส : พัฒนา พัฒนา มาจากบาลีว่า วัฒนา วัฒนา คำว่าวัฒนาตามภาษาบาลีไม่ได้หมายถึงว่าดี หรือสงบ หรือเจริญ หรือดีไปในทางนี้ แปลว่ามากขึ้นๆ ถ้ามากขึ้นๆ แล้วก็เรียกว่าวัฒนามากจนเป็นบ้านนั้นคือ วัฒนา หลักรก ก็เรียกว่าหลัาพัฒนา ผมบนหัวรอก ก็เรียกว่าผมพัฒนา คำว่าพัฒนา ภาษาบาลีนี้ ไม่ใช่หมายถึงความดี หมายถึงมันมากขึ้นๆ ถ้าไปในทางดี มันมีคำว่า **ภาวิตา วัตถิตา (นาที่ที่ 23.20)** เป็นมากไปในทางดี วัฒนานั้น ระวังๆ ถ้าปล่อยไปตามเรื่องของคำนี้ รกไปในสิ่งที่ไม่ดี ประโยชน์ หรือเป็นอันตราย นำหัวที่ว่า คำว่า progress ในภาษาละติน มันก็แปลว่า บ้า แปลว่า บ้า แต่เราก็ชอบ progressive progressive นี้ก็เหมือนกันเลยกับคำว่าพัฒนา เป็นปัญหาอย่างเดียวกัน นี่หมายความว่า ต้องเข้าใจว่า คำว่าพัฒนา หรือวัฒนากันให้ดีๆ และจะต้องทำไปในทางที่ดี ที่ถูกต้อง พระพุทธทาสเถิดว่า อย่าทำโลกให้วัฒนา **นสียา โลกาทุณ โน (นาที่ที่ 24.09)** อย่าทำโลกให้วัฒนา เราแปลเป็นไทยว่า อย่าทำให้รก ทำโลกให้รก อย่าเป็นคนรกโลก วัฒนาแปลว่า รก รกโลก จงทำให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง ความดี ความงาม ความเป็นประโยชน์ นี่เราจะต้องชวนกันทำความเข้าใจ พัฒนาคืออย่างไร พัฒนาคืออย่างไร

แล้วในที่สุดมันก็จะเห็นว่า ถ้ามันจะดี จะงาม จะถูกต้อง น่าเลื่อมใส มันต้องไม่มีความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวเป็นของสกปรก น่าเกลียด แล้วเป็นของร้อน ทำให้เกิดปัญหาเดือดร้อน ไม่มีทางดีเลย คำว่าพัฒนาตามภาษาบาลี นี้ต้องถูกต้อง ต้องเขียน ต้องสงบ นี้เรียกว่ามาพูดกันเรื่องคำพูดให้เข้าใจกันเสียก่อน แล้วก็มาคุยกันถึงการกระทำ การกระทำโดยแท้จริง ก็คือว่าให้มันสงบเย็น ให้มันสงบเย็น ปราศจากความเห็นแก่ตัว ปราศจากความเห็นแก่ตัว มัน ไม่มีกิเลส มันก็เย็น มันเนืองกัน ถ้าว่าไม่มีความเห็นแก่ตัว มันก็จะไปพัฒนาไปในทางที่ดี ที่ถูก ถ้ามันยังมีความเห็นแก่ตัว มันก็มากไปด้วยการพัฒนาสิ่งที่เป็นข้าศึก ที่นี้จะพัฒนา โลกสมัยนี้พัฒนาด้วยการทำอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมนั้นดูให้ดี มันมาจากไหน มันมาจากคนเห็นแก่ตัว จะต้องเอากำไรมาก ต้องการกำไรมากๆ ทีละหลายๆ ต้องทำอย่างอุตสาหกรรม ต้องผลิตสิ่งที่เป็นเหยื่อแก่กิเลส ที่ล่อคนให้ซื้อ อุตสาหกรรมเกิดจากคนที่เห็นแก่ตัว นายทุนหรืออะไรที่มันเห็นแก่ตัว มันจึงมีอุตสาหกรรมออกมา แล้วจะไม่เพิ่มความเห็นแก่ตัวได้อย่างไร คนที่จะไปซื้อสินค้าที่เกินจำเป็นอย่างนั้นก็คือคนที่โง่ที่เห็นแก่ตัวอีกเหมือนกัน มันก็เข้ากลุ่มกันพอดี ต่างฝ่ายต่างเห็นแก่ตัว เพื่อประโยชน์แก่เงินของตัวเองบ้าง เพื่อสนุกสนานเริงร่าของตัวเองบ้าง มันก็เลยพัฒนาไปในทางทำลายโลก

เป็นนิคส์นี่ก็เตรียม เพื่อจะมีอุตสาหกรรมก็ต้องควบคุมให้ได้ ถ้าควบคุมไม่ได้เป็นนิคส์นั้นแหละมันจะทำลาย ตามความหมายของคำว่าอุตสาหกรรม ถ้าจะเป็นนิคส์ก็เตรียมศึกษาการควบคุม ความเห็นแก่ตัว บังคับความเห็นแก่ตัว ควบคุมความเห็นแก่ตัว ความเป็นนิคส์ก็จะถูกต้องหรือน่าพอใจบ้าง ถ้าปล่อยไปตามเรื่อง มันก็ไปเข้าเรื่องอุตสาหกรรม เป็นเรื่องส่งเสริมกิเลสเรื่อยไป ไม่มีเป็นความสงบสุข หรือเป็นสันติภาพ อย่างเพิ่งฟังว่าเกลียดชัง หรือใส่ร้ายอุตสาหกรรม พูดตามเป็นจริง มันเป็นอย่างนั้น ความโลภมหาศาลทำให้เกิดอุตสาหกรรม แล้วก็สร้างเหยื่อที่หลอกลวงคนให้เห็นแก่ตัวต่อไปอีก ระวังอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมแปลว่าเจริญด้วยวัตถุ เจริญทางวัตถุ ยิ่งเจริญทางวัตถุ ยิ่งเห็นแก่ตัว เพราะวัตถุช่วยส่งเสริมความเริงร่าของเนื้อหนัง ภาษาศาสนาเขาเรียกว่าเนื้อหนัง มันเห็นแก่เนื้อหนัง ส่งเสริมความต้องการของเนื้อหนัง ยิ่งเจริญทางวัตถุ ยิ่งเห็นแก่เนื้อหนัง ก็บ้ากันหมดทั้งโลก เห็นแก่ความสุข สนุกสนาน โดยเฉพาะทางกามารมณ์ทางเพศไปเสียทั้งหมด ก็เรียกว่าไม่มีอะไรเหลือ ขอให้หยุด หยุด ความหลง หยุดความหลงด้วยความเห็นแก่ตัว ไม่มีความเห็นแก่ตัวก็จะควบคุมนิคส์ได้ ควบคุมอุตสาหกรรมได้ สร้างสันติภาพในโลกได้ ขอให้บูชาความไม่เห็นแก่ตัวด้วยกันทุกคน

พิธีกร : เป็นพระเดชพระคุณครับ มีคำถามอยู่ข้อหนึ่งครับที่ญาติโยมฝากมา และเป็นคำถามที่พูดกันมาก อ่างกันมากว่าเป็นคำถามที่ทันสมัย ใครๆก็อยากจะฟังมติหรือวินิจฉัยของท่านเจ้าคุณอาจารย์ และพอดีไปโยงเข้ากับที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์พูดในตอนต้นพอดีว่า การแก้ความเห็นแก่ตัวนั้นจะต้อง

อาศัยการศึกษา พระก็มีส่วนด้วย จะมากหรือน้อยก็ตามที พอพูดถึงพระ ก็พูดถึงเรื่องวัตรปฏิบัติของพระ ขึ้นมาในเวลานี้ทันทีว่า พระทุกวันนี้ก็อาจจะเห็นแก่ตัวอยู่ คือมีคนเห็นแก่ตัวเข้ามาบวช จะปลอมปนเข้ามาบวชหรืออย่างไรก็ตามที แล้วในที่สุดก็มาทำราคาให้เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา หลายคนก็อ้างว่า มัวหมอง หลายคนก็บอกว่าเสื่อมความนับถือไปเสียแล้ว ในปัญหาเหล่านี้ท่านเจ้าคุณอาจารย์มีมติอย่างไรครับผม

ท่านพุทธทาส : ถ้าพูดถึงธรรมะ ถึงศาสนา ก็เพื่อกำจัดความเห็นแก่ตัว ให้มีความสงบสุขอยู่ในโลกนี้ก็ได้ ให้อยู่เหนือโลกบรรลุมรรคผลนิพพานไปเลยก็ได้ สำเร็จมาจากความไม่เห็นแก่ตัว เดี่ยวนี้มนุษย์ทางโลกมันหันเหไปในทางวัตถุ ในทางเนื้อทางหนัง มันก็ส่งเสริมความเห็นแก่ตัว คนเหล่านี้มาบวชก็คิดมา คิดมาแต่บ้าน เห็นแก่ตัวในเพศบรรพชิต เป็นพระ เป็นเณรที่เห็นแก่ตัว ปัญหามันก็เพิ่มขึ้น เรียกว่าลัทธิ อลัทธิจะเพิ่มมากขึ้นกว่าครั้งพุทธกาล พุทธกาลไม่ใช่ไม่มีลัทธิ มีเหมือนกันนะ แต่มันไม่มากเท่ากับในยุคที่โลกมีความเห็นแก่ตัวเพิ่มขึ้น ก็ต้องยอมรับแหละว่า สมัยปัจจุบันนี้นักบวชมีความเห็นแก่ตัวเพิ่มขึ้น ปัญหาที่เพิ่มขึ้น เราจะจัดการอย่างไร ก็ลองพิจารณากันดู จะลดลงไปได้อย่างไร พระมีหน้าที่ลดความเห็นแก่ตัวในโลก แต่พระมาเป็นผู้เห็นแก่ตัวเสียเอง จะมีอะไรที่เกิดขึ้น ก็ให้ลองคิดดู

พิธีกร : อย่างนี้จะแก้โดยพระวินัยในทางพระหรือจะต้องใช้อำนาจในทางโลกครับผม

ท่านพุทธทาส : วินัยช่วยได้กับผู้ถือวินัย ถ้าไม่ถือวินัยช่วยอะไรไม่ได้ ต้องทำให้มันเกิดความ ต้องการที่ถูกต้อง มีความละเอียดรอบคอบถ่วงน้ำหนัก นี่จึงจะมีวินัย หรือจะรักษาวินัยไว้ได้ หรือว่าจะดำรงความไม่เห็นแก่ตัวไว้ได้ วินัยมันไม่มีการลงอาชญา วินัยมีแต่เพียงว่า ลงอาชญาชนิดที่ใครก็ไม่เจ็บปวด อย่างดีก็ไล่สึกออกไป เท่านั้น ถ้าวินัยยังคุกขังตาราง เอาไปยังเป้า มันก็ได้ มันก็มีความหมาย วินัยมันไม่มีอย่างนั้น ก็เหลือแต่ธรรมะ ละอายแก่บาป กลัวบาป ลดความเห็นแก่ตัว เราต้องทำให้มนุษย์มีธรรมะ คือความละอายบาป ความกลัวบาป และลดความเห็นแก่ตัว ฟังธรรมะก่อนเถอะ ก่อนฟังวินัย วินัยไว้ใช้กับคนเลว เป็นเรื่องที่จะทำกับคนเลว ธรรมะเป็นเรื่องที่ทำกับคนไม่เลว ..... (นาทิตี 32.36) ฉะนั้นอบรมธรรมะ สอนธรรมะ ให้มีธรรมะ ธรรมะ ธรรมะ จะทำอย่างไร ก็เข้ารูปเดิมที่ว่า ด้วยอำนาจบังคับก็ได้ ด้วยอำนาจการเกลี้ยกล่อมชักจูงก็ได้ หรือว่าด้วยการ โฆษณา โฆษณา เช่นเหมือนกับโฆษณาขายสินค้า มันศิลปะของการ โฆษณา มันเก่งเกินเก่ง เก่งเกินเก่ง การ โฆษณา มันจึงขายสินค้าได้หมด มัน โฆษณาเก่ง จนทำให้ขายแก่ใจเห็นยวชื้อผู้เข็นก็ได้ มันทำได้ ทำไมไม่เอาวิธีอย่างนี้มาใช้กับเรื่องของ ธรรมะบ้าง ให้อันธพาลพอใจธรรมะ เปลี่ยนมาหาธรรมะ ปฏิบัติธรรมะ มีกองโฆษณาที่ทำให้หันมานิยมธรรมะ เดี่ยวนี้มันยังไม่มี คุณ ไปดูตรงไหนมันมี แผนกโฆษณาของพระศาสนา ของธรรมะมันยังไม่มาถึงขนาดนี้ อย่างธรรมดาๆก็ไม่ค่อยจะมี มักจะโฆษณาไปในทางให้เขาบริจาค

นิทานตลกเรื่องหนึ่ง มันมี เขาเล่าให้ฟัง ว่าพระองค์หนึ่งพอลงจากธรรมาสน์ ก็ไปถามคนฟังที่ ฟังอยู่ข้างล่าง เผอิญไปถามเจ๊กคนหนึ่ง ถามเจ๊กคนนั้นว่า ‘ลือฟังถูกไหมว่าอ๊วเทศน์ว่าอย่างไร’ เจ๊กคน นั้นก็ตอบว่า ‘ลือเทศน์ว่าให้อ๊วให้ลือ’ ลือเทศน์คือเทศน์ให้อ๊วให้ลือ เขาได้ยินว่าอย่างนั้น มันเป็นลือ อย่างนี้ จะทำยังไงเล่า การเทศน์การสอนธรรมะมันกลายเป็นว่าให้เขาคึกคักตลกขบขันเจ๊กยังรู้เลย นี่ก็ ขอให้ปรับปรุงกันเสียใหม่ ให้เทศนาเพื่อให้นักู้ธรรมะ และพอใจธรรมะยิ่งกว่าสิ่งใด พอใจยิ่งกว่าแก้ว แหวนเงินทอง พอใจยิ่งกว่ากามารมณ์ มันยาก ที่จะให้คนพอใจธรรมะยิ่งกว่ากามารมณ์ เพราะ กามารมณ์มันมีช่วยวนให้หลงไหลมากกว่า ก็มีทางทำได้ ถ้ามันชอบใจธรรมะมันก็เบื่อกามารมณ์เอง จะ ตั้งเป็นโครงการอะไรกันใหม่ ชักจูงเกลี้ยกล่อมโฆษณาให้คนพอใจในธรรมะให้มากขึ้น น่าจะมี กระทบอย่างนี้สักกระทบหนึ่ง ทางโลกมีกระทบวงดิ่งคนเข้าไปหาธรรมะ โลกก็คงจะดีขึ้น นี้ เรียกว่าอุบาย

พิธีกร : ท่านเจ้าคุณอาจารย์ครับ กระผมมีญาติโยมมานั่งอยู่ที่นี้มากมายหลายคนด้วยกัน ซึ่ง เข้าใจว่าคงจะอยากทราบเรียนถาม เพราะฉะนั้นตรงนี้กระผมจะขอโอกาสให้ญาติโยมอื่นๆ ได้มีโอกาส ทราบเรียนถาม เพื่อคำถามจะได้พัฒนา คือมากขึ้น ไป และหลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น ผมขอ เรียนเชิญนะครับ หากว่าท่านใดจะกรุณาช่วยผมในการที่จะทราบเรียนถามท่านเจ้าคุณอาจารย์ ณ บัดนี้

ผู้ถาม : กราบนมัสการพระคุณเจ้า ก็กระผมได้ฟังการเทศน์ของพระคุณเจ้าในวันนี้ ปัญหา สำคัญของสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้คือการเห็นแก่ตัว และเมื่อเร็วๆ นี้ ผมได้อ่านพบในหนังสือพิมพ์ ว่าพระคุณเจ้าเทศน์ว่าการศึกษาของเราในปัจจุบันนี้ยังไม่ถูกต้อง สอนให้คนรู้ทางด้านวิชาการทางโลก และเกิดความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ในเรื่องนี้กระผมขอมนัสการเรียนถามว่า การที่จะให้ การศึกษาเยาวชนที่ถูกต้อง ควรเป็นไปในลักษณะใด และควรเริ่มสอดแทรกไปตั้งแต่เมื่อเยาวชนมี ความรู้ประมาณเท่าไร เพื่อว่าให้เยาวชนของเราที่จบการศึกษาออกไปจะได้เป็นพลเมืองที่ไม่เห็นแก่ตัว ขอกกราบนมัสการ

ท่านพุทธทาส : เรื่องนี้ก็ไม่ลึกซึ่งอะไรนัก พอจะมองเห็น การศึกษาทั้งโลกดีกว่า มีแล้วทำให้ คนฉลาด ฉลาดๆ ทีนี้ก็มีปัญหาว่าเขาจะใช้ความฉลาดนั้นในทางไหน ถ้าปล่อยไปตามบุญตามกรรม เขา ก็ใช้ความฉลาดไปในทางเห็นแก่ตัว เพราะว่าความเห็นแก่ตัวเป็นเจ้าเรือน เป็นกิเลสเจ้าเรือนมีอยู่ในใจ แล้ว พอได้ความฉลาดมาเป็นเครื่องมือ ก็ใช้ไปเพื่อการเห็นแก่ตัว มันก็เห็นแก่ตัวมากขึ้น เห็นอย่าง รุนแรง เห็นอย่างลึกซึ้ง ความฉลาดกลายเป็นให้ความเห็นแก่ตัว การศึกษาเลยกลายเป็นการส่งเสริมให้ เกิดความเห็นแก่ตัว เราก็เรียกทำนองประชดว่า การศึกษาหมาหางด้วน ไม่สมบูรณ์ เพียงแต่ให้รู้ให้ ฉลาด และเพิ่มความเห็นแก่ตัว ถ้าหากไม่ด้วน ต้องให้ความรู้ที่ควบคุมความฉลาด อย่าใช้ความฉลาดนี้ ให้มันผิด ถ้าเป็นสมัยก่อนนั้น วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่ไม่เห็นแก่ตัวมันมีมาก ไม่ต้องพูด

กันก็ค่าเล็กๆก็ไม่ค่อยจะเห็นแก่ตัว พอเรียนรู้ฉลาดก็ไม่เห็นแก่ตัว เดียวนี้หายไปหมด วัฒนธรรมจีนนั้นหายไปหมด มันรู้จักเป็นสุขสนุกสนานเอร็ดอร่อยไม่มีขอบเขตตั้งแต่เล็กๆ พอโตขึ้นมาได้โอกาสเห็นแก่ตัว การศึกษาเป็นเรื่องให้โทษไป ให้เห็นแก่ตัวๆ

เปรียบเทียบสติความรู้หรือการศึกษาเจริญเหลือเกิน เดียวนี้เจริญเหลือเกิน ถ้าเทียบกับสองสามร้อยปี สี่ห้าร้อยปีมาแล้ว เจริญเหลือเกิน แต่แล้วทำไมไม่มีสันติภาพ มันยังไม่มีสันติภาพ เพราะเอาไปใช้สนับสนุนความเห็นแก่ตัว ฉลาดเพื่อเห็นแก่ตัว เครื่องไม้เครื่องมือที่คิดขึ้นมาอย่างดีๆ มันไม่ได้ใช้เพื่อกำจัดความเห็นแก่ตัว อย่างวิทยุอันแสนจะวิเศษ ใช้ฟังเพลงกันทั้งนั้นแหละ เดียวนี้เพลงมันมากเกินไป ขึ้นต้นก็ลงเพลง ตรงกลางแทรกด้วยเพลง จบก็จบด้วยเพลง เรื่องใดเรื่องหนึ่งเพลง เพลงทั้งนั้น ใช้เพื่อส่งเสริมกิเลส ส่งเสริมความเห็นแก่ตัว คอมพิวเตอร์อันแสนจะดี ใช้คิดค้นว่าจะเอาเปรียบคนอื่นได้อย่างไร ไม่ได้ใช้คอมพิวเตอร์เพื่อสันติภาพ เครื่องมือวิเศษเท่าไรก็ใช้สนับสนุนความเห็นแก่ตัว ฉะนั้นความฉลาดหรือการศึกษาชนิดนี้เป็นไปเพื่อการทำลายล้างบรรพมาพินกันมากขึ้น

อาตมาที่จะขอพูดอย่างกันลี้มว่า การศึกษาชนิดนี้มันจะสร้างมนุษย์ให้ไปกีดกันบนโลก พระจันทร์ โลกพระอังคาร โลกมนุษย์นี้ไม่พอ มันฉลาดพอที่จะไปกีดกันบนโลกพระจันทร์ โลกพระอังคาร เตรียมไว้ๆ การศึกษาชนิดนี้ ที่มีอยู่เดี๋ยวนี้ แล้วจะมีสันติภาพที่ไหน กีดกันในเมืองมนุษย์นี้ไม่รู้จะกีดกันยังไง ทุกวินาทีตลอดเวลาอยู่แล้ว ยังไม่พอ เตรียมกันจะไปกีดกันบนโลกพระจันทร์ การศึกษาชนิดนี้ มองดูเถอะ ฉลาดจนไปเที่ยวโลกพระจันทร์ได้เป็นว่าเล่น ก็ไปกีดกันที่นั่นอีก ฉะนั้นการศึกษาชนิดนี้ไม่มีสันติภาพ ไม่สร้างสันติภาพ ไม่เป็นประโยชน์แก่สันติภาพ

ขอให้มีการศึกษาที่ถูกต้อง คือกำจัดความเห็นแก่ตัวๆ ยิ่งฉลาดยิ่งกำจัดความเห็นแก่ตัวๆ ก่อนนี้การศึกษาได้ยืนยันว่านิมผลเป็นสุภาพบุรุษ คือไม่เห็นแก่ตัว ที่ได้ยืนยันได้ฟังมา อย่างเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว อ็อกฟอร์ดหรือเคมบริดจ์เกิดขึ้นมาก็เพื่อส่งเสริมความเป็นสุภาพบุรุษ จุดหมายสูงสุดของการศึกษาคือความเป็นสุภาพบุรุษ เดียวนี้มันเปลี่ยนไปหมดแล้ว กลายเป็นว่า เรียนเก่ง เก่งกว่า สามารถ ฉลาด ความเป็นสุภาพบุรุษไม่รู้อยู่ที่ไหน มันเปลี่ยนถึงขนาดนี้ การศึกษารุ่นแรกๆนั้น พระจัดทั้งนั้น อ่านประวัติก็รู้ว่าออกฟอร์ดหรือเคมบริดจ์ โรงเรียนราษฎร์ของวัด วัดจัด พระจัด เพิ่งมาเป็นมหาวิทยาลัยทีหลัง ตอนแรกเป็นโรงเรียนราษฎร์ของวัด สอนเรื่องศาสนา ควบคุมอยู่ตลอดเวลา พันออกมาเป็นสุภาพบุรุษเมื่อเรียนจบ เดียวนี้เอาผลสุดท้ายว่าเก่ง ฉลาด สามารถรอบรู้ สามารถที่จะเอาเปรียบผู้อื่นได้ทุกปรมาณ ความเป็นสุภาพบุรุษอยู่ที่ไหน ความเป็นนักกีฬาอยู่ที่ไหน เดียวนี้ในกลางสนามนักกีฬาคือความไม่มี ความเป็นสุภาพบุรุษ ไม่มีน้ำใจนักกีฬาในกลางสนามกีฬา พร้อมที่จะโงงอยู่เสมอ ไล่ออกเท่าไรก็ยังมิอยู่ ความไม่มีเป็นนักกีฬามากที่สุดในสนามกีฬาแห่งยุคปัจจุบัน ยุคอาตมาเป็นเด็กก็ยังไม่ถึงอย่างนี้ เดียวนี้ๆ ความไม่มีเป็นนักกีฬาอยู่ที่กลางสนามกีฬา เพราะความเห็นแก่ตัวมันมากขึ้น เพิ่มมากขึ้นๆ จน

สนามกีฬากลายเป็นที่เพาะความไม่เป็นนักกีฬา สรูปเอาเองเถอะว่าการศึกษานี้เป็นอย่างไร ถ้าจะต้องจัดการกันอย่างไร ปรับปรุงกันสักเท่าไร มันก็จะเปลี่ยนไปเป็นสันติภาพสงบสุข เพราะความไม่เห็นแก่ตัว

เดี๋ยวนี้ใครไม่เห็นแก่ตัวก็ถูกหาว่าโง่ๆ โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นนี้ไม่เอา ไม่เห็นแก่ตัว เขาต้องการความเห็นแก่ตัวทุกกระเบียดนิ้ว ทุกชนิด ทุกวินาทีเลย ปัญหามันมีอย่างนี้ ใครจะแก้ปัญหาล้านนี้ มันยังไม่มี กระทรวงศึกษาธิการเพียงแต่ทำให้ฉลาด รับผิดชอบเพียงเท่านั้น ไม่ได้แก้ปัญหาควคุมความฉลาด อย่าให้เอาไปใช้เพื่อความเห็นแก่ตัว ยิ่งฉลาดยิ่งเห็นแก่ตัวๆ ไม่มีใครที่จะควบคุมกระทรวงศึกษาธิการอีกสักกระทรวงหนึ่ง ขอให้คิดว่า เราจะต้องหันกลับไปหาความถูกต้องที่เคยมีมาแล้วแต่กาลก่อน ว่าการศึกษานี้ต้องเป็นไปเพื่อความไม่เห็นแก่ตัว ลดความเห็นแก่ตัว อยู่กันเป็นสุขสบายที่นี้ ในโลกนี้ หรือว่าจะไปอยู่อย่างมรรคผลนิพพาน เหนือโลก โลกุตระก็ได้ทั้งสองอย่าง ความไม่เห็นแก่ตัวมีประโยชน์ทั้งโลกนี้ มีประโยชน์ทั้งเหนือโลก ขอให้เอามา

พิธีกร : ผมขอโอกาสให้เป็นคำถามจากญาติโยมตรงนี้ได้สักข้อหนึ่ง เชิญเลยครับ

ผู้ถาม : กราบนมัสการพระคุณเจ้า กระผมข้องใจอยู่ประโยชน์หนึ่ง ที่พระคุณเจ้ากล่าวว่าคุณต่างชาติที่เข้ามาสอน โมกข์หวังศึกษาธรรมะ ชาวไทยส่วนมากที่เข้ามาสอนโมกข์หวังต้องการทำบุญอยากทราบว่า การทำบุญคืออะไร การศึกษาธรรมะคืออะไร ขอ ... (นาที่ที่ 45.15 ฟังไม่ชัด)

ท่านพุทธทาส : ฟังไม่ค่อยถนัด

พิธีกร : ช่วยกรุณาซ้ำให้ดังอีกสักนิด ได้ไหมครับ

ผู้ถาม : กระผมคิดใจอยู่ประโยชน์หนึ่ง ที่พระคุณเจ้ากล่าวว่า ชาวต่างชาติที่เข้ามาสอนโมกข์หวังเพื่อมาศึกษาธรรมะ แต่ชาวไทยส่วนมากที่เข้ามาเพื่อหวังต้องการที่จะทำบุญ การศึกษาธรรมะคืออะไร การทำบุญคืออะไร

ท่านพุทธทาส : นี่กำลังมีปัญหอย่างนี้จริงๆ ชาวต่างประเทศเขาจะมาหาความรู้ เพื่อศึกษาให้ชีวิตนี้ไม่กั๊กเจ้าของ สบายสงบเย็น ที่นี้พวกไทยเรา ตามระเบียบประเพณีไม่ต้องการความรู้ ต้องการบุญๆ ไปอยู่สวรรค์วิมาน เป็นสุขเหลือประมาณ ต้องการบุญๆ

ที่นี้ก็มาถึงปัญหา บุญๆนี่คืออะไร มันหลอกลวงกันตรงนี้เอง ความหมายแท้ๆ ความหมายที่ถูกต้องแท้จริงแต่เดิม คำว่าบุญแปลว่าล้างบาป บุญต้องล้างบาป ถ้าไม่ล้างบาปไม่ไ้บุญ พอมาถึงเดี๋ยวนี้ไม่อย่างนั้นบุญคือได้สนุกสนานเอร์ดีร่อยตามที่ต้องการ ก็เพิ่มบาป เพราะไปบูชาความสุขทางกามารมณ์ เรียกว่าบุญ ถ้าในสวรรค์ไม่มีกามารมณ์ คนเหล่านี้ไม่ทำบุญๆ อย่างหาว่าถูกเลย มันทำบุญเพราะจะไปมีกามารมณ์ในสวรรค์ จะล้างบาปได้อย่างไร บุญของคนสมัยนี้ไม่เป็นไปเพื่อล้างบาป

มีหน้าซ้ำจะเพิ่มบาปๆ เพราะบ้านบุญ บ้ำสุข บ้ำกามารมณ์ บ้ำอะไรต่างๆ บุญเปลี่ยนความหมายเสียแล้ว ถ้าเป็นบุญๆต้องล้างบาปๆ ถ้าไม่ล้างบาป ก็ไม่ใช่บุญ

ทีนี้คนที่มาทำบุญอยากจะทำบุญบาตร เอาวิมานหลังหนึ่ง ไปค้าขายอะไรที่ไหน ได้กำไรมากเท่านี้ มันไม่มี ทำบุญตักบาตรช้อนหนึ่ง ได้วิมานหลัง ที่ไหนมี นอกจากความคิดอันนี้ บุญนี้ไม่ล้างบาป บุญนี้กลับเพิ่มบาป เรียกให้ดูว่าเพิ่มวิชา เพิ่มความโง่ เพราะฉะนั้นปัญหาอยู่ที่ว่าบุญเปลี่ยนความหมายไปในทางผิดพลาดเสียแล้ว ดึงกลับมาสู่ความหมายที่ถูกต้องเถิด ให้บุญเป็นเครื่องชำระบาปชำระสิ่งสกปรกให้สะอาด อย่าไปเพิ่มความสกปรกคือกามารมณ์ แม้สวรรค์เมืองสวรรค์กามารมณ์ก็สกปรก ขึ้นชื่อว่ากามารมณ์แล้วที่เมืองไหนก็สกปรกทั้งนั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้เหมือนกันหมด บ่วงที่เป็นพิษเมืองสวรรค์ บ่วงที่ธรรมดาเมืองมนุษย์ มันเป็นบ่วงทั้งนั้น ขึ้นชื่อว่ากามารมณ์ ไม่รู้จะอย่างไร เขาต้องการบุญชนิดที่ความหมายผิดเสียแล้ว คือความสนุกสนานแต่ทางกามารมณ์ อาตมาก็พูดทุกทีที่เขาต้องการบุญๆ ซักซุ่มความเข้าใจกันทุกที บุญอะไรที่คุณต้องการ กามารมณ์หรือว่าความสะอาด กามารมณ์มันสิ่งสกปรก ก็บ้ำวบเดียว กามารมณ์ก็มีเท่านั้น ไปเล่นกับสิ่งสกปรก แล้วก็บ้ำวบเดียว แล้วเลิกกัน จะวิเศษได้อย่างไร ถ้าเป็นบุญจริงๆ ต้องสะอาด ต้องถูกต้อง และมีความสงบสุขถาวร จึงจะเรียกว่าเป็นบุญที่แท้จริง บุญที่มุ่งหมายกามารมณ์นั้น ไม่รู้ของใคร ไม่ใช่ของพระพุทธเจ้าเป็นแน่นอน แม้แต่บุญของพวกอื่นก่อนพระพุทธเจ้าก็มุ่งหมายว่าล้างบาป ล้างบาป มาถึงสมัยพระพุทธเจ้า ก็ยังมีคำว่าล้างบาปๆ แต่บุญเดี๋ยวนี้เปลี่ยนเป็นว่าเพิ่มบาป ส่งเสริมบาป ส่งเสริมกามารมณ์ กิเลส ราคะ โลภะ

ขอให้ท่านทั้งหลายไปช่วยกันปรับปรุง ทำความเข้าใจความหมายของคำว่าบุญ บุญๆให้ถูกต้องก่อนเถอะ แล้วเรื่องคงจะดีขึ้น ถ้ามาแสวงหาบุญเพื่อล้างบาป ยินดีต้อนรับ ถ้ามาแสวงหาบุญเพื่อ กามารมณ์ขอเชิญกลับไป มัน ไม่ใช่บุญๆ คุณรู้เถอะว่าฝรั่งไม่ได้มาหาบุญชนิดกามารมณ์ กลับมาหาบุญชนิดที่ล้างบาป แต่เขาไม่เรียกว่าบุญ แต่ภาษาบาลีมีส่วนที่เรียกว่ากุศลๆ คือสะอาด คือทำให้สะอาด ฝรั่งที่มาศึกษาต้องการสะอาดทั้งนั้น ไม่ต้องการบุญสกปรก คนไทยยังบ้านบุญสกปรก เมานบุญสกปรก คือ กามารมณ์อยู่ ใครล่าหลังใครก็ไปดูแลเอง

พิธีกร : ขอบพระคุณมากครับ เข้าใจว่ามีญาติโยมยังติดใจอยู่อีกท่านหนึ่ง เชิญเลยครับ

ผู้ถาม : นมัสการพระคุณเจ้าครับ

พิธีกร : ขอความกรุณาช่วยดั่งหน้อยครับ

ผู้ถาม : นมัสการพระคุณเจ้า กระผมนั่งฟังก็นานพอสมควร ผมอยากกราบเรียนถามพระคุณเจ้าสักข้อนะครับ เกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบัน มีความไม่ค่อยเป็นปกติหลายแง่หลายมุม อยากจะให้พระคุณเจ้าช่วยชี้แนะเกี่ยวกับปัญหาหลายๆเรื่อง เป็นต้นว่าในหน้าหนังสือพิมพ์ อยากให้พระคุณเจ้าเป็นที่ยึดเหนี่ยว ความพอดี ขอเรียนพระคุณเจ้าครับ

ท่านพุทธทาส : ปัญหาของคุณจะไปรวมอยู่ที่คำว่า ปกติ ปกติๆ คำนี้ดีมาก ถ้าไม่พอดีไม่ปกติ ถ้าขาดหรือเกินก็ไม่ปกติ ถ้ามันยินดียินดีร้าย เป็นบวกเป็นลบก็ไม่ปกติ มันต้องไม่ยินดียินดีร้าย ไม่เป็นบวก ไม่เป็นลบ มันจึงจะปกติๆ เพราะฉะนั้นคำว่าปกติ ความหมายแท้จริงคือ ไม่มีปัญหาๆ จะไปเรียกว่า ความทุกข์ก็ยังไม่กว้างเท่ากับปัญหา เพราะความสุขก็เป็นปัญหา ความสุขแท้ๆก็เป็นปัญหา ความทุกข์ก็เป็นปัญหา เราเอาที่ไม่มีปัญหาดีกว่า ไม่มีปัญหา เมื่อไม่มีปัญหาใดๆนั่นแหละคือปกติๆ ปกติทางกายก็ ปกติอย่างนั้น ทางจิตก็ปกติอย่างนั้น เราจะเรียกภาวะที่ไม่มีปัญหาเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา แม้พระนิพพาน ก็ยิ่งสูงสุดของความไม่มีปัญหา เอาละ ไม่ต้องถึงนิพพาน อยู่ที่นี่ ใน โลกนี้ ถ้าไม่มีปัญหาในแบบ โลกนี้ ก็มีความสุขใน โลกนี้ ได้เหมือนกัน เราต้องการชีวิตที่ไม่มีปัญหา ไม่มีชีวิตที่กั๊กเจ้าของ ถ้ากั๊กเจ้าของ หมายความว่า มีปัญหา ทุกคนมุ่งหมายความปกติ ชีวิตปกติ ปกติ เป็นความหมายของพระนิพพาน ปกติ ปกติๆ ไม่มีปัญหา ขอให้ยึดถืออุดมคติของคำๆนี้ว่าปกติ ปกติๆ คือสันติภาพ ถ้าไม่ปกติก็ไม่มีความสันติภาพ ช่วยกันสร้างสันติภาพ ด้วยการทำความปกติๆ ทุกอย่างๆทุกประการ ในทางการเมือง ในทาง เศรษฐกิจ ในทางสุขภาพอนามัย ปกติๆ อย่าต้องการให้มากกว่านั้นเลย ป่วยการ มันบ้าทั้งนั้น ถ้ามันเกิน ต้องการ มันบ้าไปแล้ว ให้มันถูกต้องพอดีๆ มันจึงจะปกติ ปกติๆ นี่คือคำว่าปกติ

พิธีกร : พระเดชพระคุณครับ ในที่สุดของเวลานี้ กระทบมีความเชื่ออย่างหนึ่งว่า ใครก็ตามที่ นั่งอยู่ในที่นี้หรือว่าเปิดรับชมการออกอากาศอยู่ทางบ้านนั้น น่าจะมีความรู้สึกตรงกันว่า เมื่อได้ฟัง ถ้อยคำของพระเดชพระคุณมาตั้งแต่ต้นจนถึงบัดนี้ จะมีความรู้สึกคำว่า สะอาด สว่าง และสงบ นั้นมีความหมายลึกซึ้งเสียยิ่งกระไร ในโอกาสนี้ไม่ทราบที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์จะกรุณาอบรมธรรมะอะไรสัก บทหนึ่งสั้นๆ สำหรับสะกิดใจ เตือนใจ แนบใจคนไทยไว้ตลอดไป ในวิกฤตของเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ลมร้อนอยู่ อย่างที่ทราบเรียนถามพระเดชพระคุณเมื่อสักครู่นี้ ธรรมะข้อนั้นจะมีประการใดครับผม

ท่านพุทธทาส : ขอเน้นปกติ เมื่อปกติจะมีสันติภาพ สันติภาพต้องมีเสรีภาพ ไม่มีเสรีภาพ ไม่มี ปกติ ไม่มีสันติภาพ ก็เลศรอบงำ เรียกว่าไม่มีเสรีภาพ ถ้ามีความสะอาดปราศจากกิเลส สว่างไม่โง่ให้ กิเลสรอบงำ สะอาด และสว่าง และสงบเพราะไม่มีกิเลส นั่นแหละคือเสรีภาพ

ฉะนั้นขอให้ทุกคนที่เรียกตนเองว่า **ไทย ไทย เป็นคน ไทย ไท ไท (นาทิตี 55.57)** แปลว่าอิสระ หรือเสรีภาพ จงได้เป็นคนที่มีเสรีภาพหรือมีความเป็นไทยที่ถูกต้อง คือมีความสะอาด ความสว่าง ความสงบ ให้สมกับว่าเป็นคนไทย สรุปสั้นๆนิดเดียวว่า ขอให้เป็นคนไทยเถอะ หมดปัญหา ขอให้ทุกคนเป็น คนไทยโดยแท้จริงเถอะ ปัญหาไม่มีเหลือ ไม่เป็นทาสของกิเลส คือเป็นคนไทย แก้ปัญหาทั้งหมดได้ ด้วยการเป็นคนไทยให้ถูกต้อง นี่ขอฝากไว้อย่างนี้แหละว่า จงแก้ปัญหาทั้งหมดทั้งสิ้นด้วยความ เป็นไทย ให้ถูกต้อง และให้เป็น ให้สมบูรณ์ อย่าเป็นไทยกันแต่ปาก ปากเป็น **ไท (นาทิตี 56.52)** แต่ใจเป็นทาส เป็นทาสของกิเลส บุชาความเห็นแก่ตัว บุชากิเลส นี่ไม่ใช่ไทย เป็นทาสของกิเลส เป็นทาสของอารมณ์

เป็นทาสของคัมภีร์ ไม่ใช่ **ไทย เป็นไทย (มาตราที่ 57.01)** ก็ต้องเหนือสิ่งเหล่านี้ แล้วปัญหาที่จะไม่มี ถ้าจะให้สรุปให้สั้นที่สุด เหมาะสมที่สุด ก็จะขอฟุดแต่เพียงว่า เป็นคนไทยกันให้ถูกต้องและสมบูรณ์เถิด

พิธีกร : พระเดชพระคุณครับ ทั้งหมดนี้คือบทสรุปที่ไพเราะสวยงาม ไม่ต้องการคำอธิบายใดๆ อีก กระผมขอกราบอาราธนาพระเดชพระคุณทุกท่านที่อยู่ ณ ที่นี้ ญาติโยมทั้งหลายที่นั่งอยู่ ณ ที่นี้ และขอเชิญชวนท่านที่รับชมรายการนี้อยู่ที่บ้าน กรุณาน้อมรับพระธรรมข้อนี้จากพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมโกศาจารย์ พุทธทาสภิกขุ เปล่งวาจาขึ้นว่าสาธุ อนุโมทนาโดยทั่วกัน

ทุกท่าน : สาธุ

ท่านพุทธทาส : ขอเพิ่มแถมพกอีกนิดหน่อย เพื่อความเป็นไทยโดยสะดวก ก็จงสมัครเป็นทาสของพระพุทธเจ้า คือเคารพสิ่งที่พระพุทธเจ้าเคารพ อุทิศชีวิตร่างกายทั้งหมดถวายพระพุทธเจ้า เป็นไทจากกิเลสและยอมเป็นทาสของพระพุทธเจ้า คือทำตามพระพุทธประสงค์ อย่าเหลวไหล อย่าไปบูชากิเลส เคารพหน้าที่ๆ ธรรมะคือหน้าที่ ความรอดพ้นคือหน้าที่ ปกติก็คือการทำหน้าที่ บูชาหน้าที่เถิด อย่าไปเห็นว่าเป็นการเสียอิสรภาพ เพราะต้องไปทำหน้าที่ และไม่ต้องทำงาน เพราะไม่ต้องทำงาน มันเลยเสียเสรีภาพ

เมื่อหลายปีมาแล้ว ที่นี้ อยู่ที่สวนโมกข์นี้ พระกวาดขยะ ก็มีฝรั่งที่มาที่นี้ เขาตกใจว่าทำไมพระทำงานเหมือนนักโทษ เขาว่าอย่างนี้ พระกวาดขยะทำงานเหมือนนักโทษ ไม่ถูก ไม่มีเสรีภาพ ทำงานอย่างต่ำๆเหมือนนักโทษ นี้ไม่เข้าใจว่า ถ้าเราจะเป็นไทจากกิเลส เราต้องยึดมั่นในความถูกต้อง สมัครเป็นทาสของพระพุทธเจ้า อาตมาถือความหมายข้อนี้ จึงได้เรียกว่าพุทธทาส คือเป็นผู้สนองพระพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้า ท่านจะให้ทำอย่างไรก็ได้ ยิ่งกว่ากวาดขยะ ก็เท่าที่ทำได้

ขอฝากไว้เป็นอันสุดท้ายว่า จงเคารพสิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านเคารพ สิ่งนั้นคือหน้าที่ หน้าที่ๆ ธรรมะแปลว่าหน้าที่ พระพุทธเจ้าท่านเคารพธรรมะ คือเคารพหน้าที่ และท่านประกาศว่าพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ไม่ว่ายุคไหน อดีต อนาคต ปัจจุบัน ทุกพระองค์เคารพธรรมะ คือหน้าที่ และท่านก็เคารพหน้าที่ๆ เป็นพระศาสดาทำเปล่า เพื่อเดินทาง ไปทำหน้าที่ ไม่เคยพบที่ไหนในพระบาลี ว่าพระพุทธเจ้ามีร่มหรือมีรองเท้า ท่านทำเปล่า พระศาสดาทำเปล่าไปได้ทั่วอินเดีย ไม่นั่งรถ รถยนต์ไม่มี ถ้าจะไปนั่งเกวียน นั่งรถม้า มันเทียมด้วยสัตว์มีชีวิต ไม่เอา เพราะสัตว์มีชีวิตลาก ก็เลยศาสดาทำเปล่า ไม่มีแม้กระทั่งมุ้ง แล้วท่านจะมีกล้องถ่ายรูปได้อย่างไร เดียวนี้พระในขามมีกล้องถ่ายรูป เป็นบริวารที่ ๕ รวมไปถึงยายชี วันหนึ่งตกใจยายชีแก่ๆมาถ่ายรูปอาตมา ยายชีแก่ๆมีกล้องถ่ายรูป นี่มันเปลี่ยนมากถึงขนาดนี้ ขอให้เราอุทิศตามรอยของพระพุทธเจ้า อย่ามีส่วนเกินๆ ถ้ามีส่วนเกินมันเห็นแก่ตัว ถ้าไม่มีส่วนเกินมันก็คือไม่เห็นแก่ตัว ฉะนั้นก็จะเห็นแก่ความถูกต้อง จะคงที่อยู่ในความถูกต้อง คงที่แน่นอน อยู่ในความถูกต้อง มันมีแต่ความถูกต้อง มันก็ไม่มีปัญหา บูชาพระพุทธเจ้าเถิด คือเคารพหน้าที่ๆ อย่า

หลอกลวงหน้าที่ อย่าคิดโกงหน้าที่ อย่างเวลาสมุดทำงาน โทก เหมือนที่มีอยู่ทั่วไปตามออฟฟิศ เคารพหน้าที่ๆ หน้าที่คือสิ่งสูงสุดที่จะอำนวยให้ซึ่งสิ่งที่เราต้องการ เราต้องการอะไร เราต้องทำหน้าที่ อันนั้น และหน้าที่อันนั้นจะอำนวยสิ่งนั้นให้ เหมือนกับพระเป็นเจ้าของเจ้า พระเป็นเจ้าของเจ้าผู้อำนวยให้ซึ่งสิ่งที่เรา ต้องการ นี่เราจงเคารพหน้าที่ จงบูชาหน้าที่ ทำหน้าที่ๆ พอได้ทำหน้าที่ก็ยกมือไหว้ตัวเองได้ เพราะมัน ถูกต้อง พอใจ ถูกต้อง พอใจ มีความถูกต้องพอใจนั้นแหละคือความสุข ถูกต้องที่ถูกต้อง พอใจที่ถูกต้อง ไม่ใช่พอใจกิเลส คือความโง่

ขอฝากไว้อีกสักคำเดียวว่า จงเคารพหน้าที่เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าท่านเคารพหน้าที่ พระพุทธเจ้าเป็นบุคคลสูงสุดกว่าใคร แล้วท่านยังมีที่เคารพ คือเคารพหน้าที่ แต่ลูกศิษย์พระพุทธเจ้ามัน ไม่ค่อยเคารพหน้าที่ คด โกงหน้าที่ บิดพลิ้วหน้าที่ อยากรจะนอน ไม่ทำงานแต่จะเอาประโยชน์ ไม่เคารพ หน้าที่ ขอให้บูชาหน้าที่ บูชาหน้าที่เหมือนพระพุทธเจ้าท่านบูชาหน้าที่ แล้วเราจะเป็นสาวกที่ถูกต้อง แท้จริงของพระพุทธองค์ แล้วปัญหาก็จะหมดไป เราก็จะได้เป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง ไม่เสียดชาติเกิดมาเป็น มนุษย์และพบพระพุทธศาสนา ขอให้ท่านทั้งหลายทั้งปวงจงประสบความสำเร็จในการเป็นมนุษย์ ไม่ เสียดที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบพระพุทธศาสนาด้วยกันทุกคนทุกๆท่านเทอญ

ทุกท่าน : สาธุ

ท่านพุทธทาส : จะถามปัญหาอีกก็ได้

พิธีกร : ท่านเหนื่อยไหมครับ ตั้ง 40 กว่านาที

ท่านพุทธทาส : ถ้าได้ทำงานของพุทธทาสไม่มีเหนื่อย จะมีอะไรพูดบ้างเชิญ

ต่อไปนี้มีโอกาสเราจะพูดกันถึงเรื่องทำความเข้าใจระหว่างศาสนา ให้ทุกศาสนาร่วมมือกัน กำจัดความเห็นแก่ตัวให้หมดไปจากโลก ถ้าเรื่องของเราหมดแล้ว แต่เรื่องของโลกทั้งโลกยังไม่หมด ต้องมาหาความเข้าใจระหว่างศาสนา มาช่วยกันกำจัดความเห็นแก่ตัว ให้หมดไปจากโลกนั่นแหละคือ หน้าที่ที่ควรจะทำอย่างยิ่ง ไม่มีอะไรจะดีไปกว่านี้ ทำมา ๕๐ ปี ผลงานมีเท่าไร ไปดูได้ใน ... (นาทิตี 64.54 ฟังได้ไม่ชัด) ในการเผยแพร่ธรรมะ ในศึกแดง

(นาทิตี 65.11 ฟังได้ไม่ชัด)

ท่านพุทธทาส : ถ้ามี จะพูดอะไรต่อไปก็ได้

ผู้ซักถาม : การเผยแพร่ธรรมะทั่วทั้งประเทศเป็นไปในแนวทางเดียวกัน มีอุปายเหมือนกัน **ในเวลา** นี้ต่างสำนักกัน (นาทิตี 65.52 ฟังได้ไม่ชัด) อุปายแต่ละแนวมันเพี้ยนไป

ท่านพุทธทาส : เดียวนี้ ไม่คู่นี้ ทุกศาสนา ไม่ยกเว้นศาสนา มุ่งกำจัดความเห็นแก่ตัว แต่สาวกไม่ ทำ สาวกศาสนาไม่ทำ จึงเกิดการแตกต่างกันระหว่างศาสนา ให้ทุกคนปฏิบัติตรงต่อหัวใจพุทธศาสนา ของตน มันก็ทำลายความเห็นแก่ตัวกันทั้งโลก นี่มันเอาออกยังงี้

ผู้ซักถาม : **และพระที่เรียนทางปริยัติ (นาที่ที่ 66.27 ฟังได้ไม่ชัด)**

ท่านพุทธทาส : เรียนปริยัติ คือเรียนนักธรรม เรียนบาลี ก็มี เหมือนกัน